

Čtení o PROSETÍNĚ

SEŠIT č. 10

OBSAH:

- Doba protektorátu, část druhá
- Prosetín v odboji - Ladislav Kakač
- Prosetín v odboji - Rudolf Hejtmánek
- Prosetín v odboji - Jaromír Procházka

Čtení o Prosetíně připravila komise při obecním úřadě ve složení Milena Šimsová, Květa Syrová, Miluše Prudká, Květa Kotlánová, Zdeněk Štěpánek, Vladimír Procházka a Jaroslav Fučík. Komise se setkala s podporou širokého okruhu občanů. Zvláštní poděkování zasluhuje zejména pan starosta Bartoň a paní Londrasová. Foto zapůjčili V. Procházka, M. Hlaváčková a K. Syrová

Prosetín v odboji - zápis z roku 1945

Obec Prosetín, která je osídlena čistě evangelíky, nikdy nepřijala za své nadvládu "čaců. Vesnice držela celkem pohromadě. Nebyl žádný tajemství poslouch cizího rozhlasu.

Během roku 1943 přicházeli ruští zajatci, kteří po nasycení a ukázání směru odcházeli dále na východ, chtějíce se dostat přes hranice domů. V měsíci říjnu přišli do domku Emila Štěrby dva ruští zajatci Sergej a Ivan, kteří po nasycení odešli směrem k Louce a ke konci roku 1943 byli ubytováni v Prosetíně u Prudkých č. 17, od kterých chodili poslouchat cizí rozhlas ke Kakačům č. 69. Dále byli přechodně ubytováni u Švábů č. 19 a "Maršálků č. 15, Ludvíka Juránka č. 14. S tímto vešel do styku v Louce Bohumír Hejtmánek. V Prosetíně jim dělal spojku Vladimír Jančík. Koncem března 1944 přišel s nimi do styku Čeněk Štěrba číslo 62, který byl do celé věci zasvěcen Emilií Hejtmánkovou a později též Bohumírem Hejtmánkem. Čeněk Štěrba dodával partyzánska potraviny, petrolej, baterie (jim za ned kupoval u obchodníka Polacha v Olešnici/ velikou zásluhu mají naše ženy, které vždy aktivně a obětavě se zúčastnily veškerých věcí a uměly včas připravit potřebnou potravu.

Koncem měsíce května bylo již lepší počasí a zajatci se nastěhovali pod dědinu do Švabovy cihelny. Tam byli přes den schováni a večer se jim nosilo jídlo. Zásobování měli na starosti hlavně Bohumír Hejtmánek a jemu pomáhali Ladislav Jančík, Čeněk Štěrba, František Vostrejž, Emil Štěrba, Josef Straka, později vypomohli i další - Ladislav Juránek 28, Věra Hudcová 38, Josef Juren a Ladislav Kakač.

Ubytování v cihelně bylo jen přechodné, poněvadž bylo blízko vesnice a silnice. Proto se odstěhovali do prosetínského lesa "prvníky" pod Volověnou skalou. V tu dobu jich bylo 6-10. takže přibývalo starostí se zásobováním. V tento čas se již z začalo mnoho hovořit po okolí a také jim již nestačil upravený úkryt. Proto bylo rozhodnuto najít nějaké jiné místo.

Hejtmánek a Vostrejž po dohodě s partyzány se dohodli, že v zájmu bezpečnosti jak partyzánů tak i obce je zapotřebí vyhledat příhodnější ubytování a pamatovati již i na zimu. Koncem srpna vypravili se Vostrejž, Hejtmánek, Ivan a tři další partyzáni vyhledat vhodné místo ve Vostrejžově lese "pasekách". Tam se bunkr lehko stavěl - Vostrejž tam měl přichystané dřevo na stavbu vlastního srubu, tak ho použili na stavbu bunkru. Vostrejž jim nechal na topení hotové metry suchého dřeva. Ve skali našli schovanou pušku Vostrejže, které potom používali jako zbraně. V tom čase měly ulehčeno naše hospodyně, protože si vařili sami a přicházeli do vesnice jen k určitým lidem pro potřebné věci na vaření.

V říjnu 1944 zasvětil Čeněk Štěrba do věci evangelického faráře Josefa Staňka, který dodával jaenovánému pro partyzány chléb, kuřivo a léky. V listopadu se farář Staněk setkal u Štěrby s partyzány a vešel s nimi ve stálý styk. Partyzáni se chodili do fary koupat a poslouchat radio, hlavně Moskvu. Téhož měsíce potřebovali partyzáni psací stroj, který jim farář zaopatřil od řidícího Justa, který byl toho času kuřáto-rem s boru. Na přání řidícího Justa seznámil farář Staněk tohoto s partyzány, který s nimi od té doby udržoval spojení. V tuto dobu si dali partyzáni do fary vysílačku do úschovy, kterou používali pro spojení s velitelství. Do všeho toho byl zasvě- cen strážník Adolf Novotný ze stanice Hodonín, který dával potřebné informace prostřednictvím Jaroslava Svobody, mlynáře na Valše a Ladislava Jančíka.

Začátkem listopadu prošli Prosetínem parašutistické skupiny //Dr. Miroslav Tyrš// a //Komisař// Saša, //náčelník štábu//Kahala, Janko //Silný// Stefan a ještě jeden. Odtud po večeri odešli do mlýna na Valše. Bohumír Hejtmánek je pak odvedl do bunkru na Pasekách. Tak vznikla partyzánská jednotka v lesích prosetínských.

Před vánočními svátky dovezl partyzánům brambory, slámu a další potraviny s koňmi František Vostrejž a to v noci asi kolem jedenácté hodiny. Do té doby o pobytu partyzánů vědělo málo zasvěcenců. Po této jízdě to bylo již veřejným tajemstvím. Misto však znaly jen asi čtyři osoby. Od této doby s partyzány navázal spojení starosta Frudký, obchodník Josef Juránek, hostinský Vladimír Procházka a František Maršálek č.9.

Při zastřelení německého četníka v Hodoníně /16.1/ obdrželi jsme výstrahu v Hodoníně, abychom si dali v Prosetíně všecko do pořádku, jelikož je očekávána prohlídka "čenci. Proto farář Staněk a Čeněk Štěrba uschovali radiopřijímač do stolu Páně a vysílačku s Ladislavem Jančíkem do věže kostela. Partyzáni, kteří byli u Maršálka č. 9 a Svobody č. 54 opustili obec. Den před sarti německého četníka v Hodoníně byl partyzán Petr //Birjakov// u Čenka Štěrby a díval se na koleajdoucího četníka německého a řekl - ten tady dlouho chodit nebude. - Po schůzce s Ladislavem Jančíkem šel za Jaroslaven Justem a odtud pak směrem k lesu. Proto bylo naší domněnkou, že německého četníka zastřelil Petr. Později však se objasnilo, že to provedla partyzánská skupina //3.rota// ze Skalčičky //u Tišnova//.

Kolem polovice ledna přišli Ivan s Valentinem, aby Vostrejž zapříhl do saní, vzal slámu a pokrývky a odvezl raněného Volođu, kterého měli raněného v lese /průstřel kolena při čištění zbraně./ Starosta Frudký zaopatřil pro něj světničku u Františka Fučíka číslo 2, kde byl ošetřován lékařkou Rufou asi týden. Při převo-

zu doprovázeli raněného tři partyzáni. Vostrejž jel obcí po hlavní silnici. Sotva raněného složili ze saní, přijelo německé auto. To Vostrejž neměl ani odstrojené koně.

Tou dobou se zde pohybovali Vlasovci, kteří natropili veliké zlo. Byli však vždy poznáni a hlášeni německým četníkům a my jsme též měli udání na partyzány. Vostrejž a Juránek potkali Vlasovce, hlásili je starostovi a potom na četnickou stanici. "Šmečtí četníci je ujistili, že německé vojsko partyzány v Hodoníně chytilo. V noci však Vlasovci přišli do vesnice znovu a hlídka jim musila sehnat saně a koně odvést je za Bystřici. Ovšem že jsme to ještě v noci hlásili.

Dne 19.ledna 1945 byl chycen Ivan v Pivonicích a po týráni gestapem se přiznal, že spal u Hlaváčků v Brťoví. Byl přivezen k Hlaváčkovům Hlaváček zatčen a s ním Ladislav Štarha ze Čtyřvorů. Bylo nám v ten čas úzko, jelikož jsme jej všichni znali jako svědomitého a dobrého člověka. Věřili jsme v něho a v jeho charakter, že nás nezradí. Nezklamali jsme se. Čest jeho památce.

V tento čas zapálil partyzán Petr bunkr v lese na Pasekách, jelikož se domnívali, že by mohl Ivan toto místo vyzradit. "ezničili jej však dobře a tak nám dalo hodně práce než jsme vše upravili, aby nebylo zřejmo, kde se bunkr nalézal.

V polovině měsíce února provedlo německé vojsko štáru v našem okolí po vyzrazení schůzky velitelů partyzánů u rozhledny na Lánech. Vojsko procházelo lesy a dle stop ve sněhu byli asi jen dvacet metrů od bunkru. Jeden německý voják si tam uřízl jasínek jako hůl k podpírání, která byla nalezena u ohniště, kde měli Němci sraz.

Hlavní štáb byl v obecné škole v Prosetíně, kde u řidícího učitele Justa byli právě dva partyzáni a v poslední chvíli odešli, ačkoli již na schodech potkali německého vojáka. Zdálo se, že všechno je v pořádku. Nebylo. Během čtrnácti dnů a sice 1. března časně ráno přijelo gestapo pro řidícího Justa, který byl zatčen a odvezen do Letovic, potom do Kounicových kolejí a do Mirošova. Po uvěznění Justa odnesli Čeněk Štěrba a farář Staněk vysílačku k Čeňkovi Štěrbovi a tam byla zakopána na zahradě do druhé poloviny dubna. Na velikonoční pondělí byl Čeněk Štěrba u Lhotě a tam se mu svěřil František Fučík ze Lhoty, že zachránil před Němci bednu ekrasitu, které shodilo ruské letadlo. Večer pak šli s Čeňkem Štěrbou k Ladislav Kakač a Bohumír Hejtmánek, kteří bednu odnesli ke Štěrbovům, odkud byl ekrasit odebrán Bohumírem Hejtmánkem na různé akce.

V den postřelení Vasila v Louce šel Čeněk Štěrba a Ladislav Kakač za partyzány do Louky a přišli právě do boje Vasila s Němci, při čemž byli ohroženi střelbou. Proto se museli vrátit zpět. Večer pak přišli partyzáni od Lhoty a žádali o povoz. Ještě Vlastislav Krocházka č. 29, měl svého koně a druhého Josefa Steaky. Doprovázeli čtyři partyzáni a Ladislav Kakač. Potom převzal povoz partyzán Machar. //Jeli k Nyklovicím//. Druhou noc jel přepovoz František Vostrejž.

Koncem měsíce dubna přenášeli Emil Štěrba a Josef Mach granáty z Velkého Trosného. Všichni jsme se zúčastnili vyhazování mostů v okolí Prosetína. Byla to rušná doba.

Všichni jsme měli ruské hochy velice rádi. Nikdy je nezradíme, jako nezradíme naši republiku a ideje, které jsme od těchto bratří Slovanů převzali.

Ladislav Kakač, předseda MNV

Rudolf Hejtmánek: Prosetín v odboji, uveřejněno v
Pedagogických epištolách, ročník XXIII pro školní rok
1971/72, č. 16.

P r o s e t í n v o d b o j i

Každé rozhodnutí za svobodu je příliš vzácné, než aby mohlo beze škody upadnout v zapomenutí. To je důvod, proč se znovu vracíme k historii nacistické okupace a ke svědectvím o vzdoru a pomoci, o boji a obětech. Český odboj dlouho probíhal za okolností, jež nedovolovaly rozvinout masové způsoby boje. Napořád se v něm setkáváme s historií jednotlivců, nebo zcela malých skupin. Proto má svůj důvod sledovat události ve zcela malém okruhu. Zde je můžeme poznat v jejich úplnosti a utvořit si názorný obraz o tom, co vše bylo a co nebylo vykonáno. Přitom je třeba mít na paměti, že námi zvolené obce se stupněm svého zapojení do odboje nacházely nad průměrem v českých zemích obvyklým.

Budeme se zabývat odbojem, jak probíhal v okruhu obcí Prosetín, Louka, Brťoví a Čtyři Dvory. Patřily tehdy k politickému okresu boskovickému, do rajonu četnické stanice v Hodoníně. Louka měla četnickou stanici v Olešnici. Největší vesnice, Prosetín, měl v roce 1930 346 obyvatel. Byla to ve zdejším průměru velká obec s národní školou, evangelickou a katolickou farou. Jednotřídní škola byla též v Louce, které měla lihovar. Nejmenší bylo Brťoví se 158 obyvateli, ale i zde měli školu. Na rozcestí silnic Prosetín - Olešnice - Hodonín stál mlýn Na valše, o něco níže hájenka Karlov.

1. Uprchlíci

Odboj na Vysočíně začínal jako pomoc lidem, kterým hrozilo zatčení gestapem, nebo kteří přímo uprchli z vězení či ze zajateckých táborů. Zachránit tyto lidi ovšem znamenalo riskovat svůj vlastní život a své rodiny. V nejtěžších letech protektorátu pak i život sousedů, případně celé vesnice.

30. října 1941, dva dny po zahájení prvního Heydrichova teroru, přišel na prosetínskou evangelickou faru František Hyška, který ne zcela vyléčen, spustil litomyšlskou nemocnici. Byl to bankovní úředník ze Semil, účastník Obrany národa, který 6. února 1940 uprchl před gestapem a skrýval se za pomoci odbojové organizace PVVZ v Praze a ve východních Čechách. Po onemocnění dostal doporučení na prosetínského faráře Staňka. Po krátkém pobytu u hostinského Vladimíra Procházky našel útočiště u Miloše Hlaváčka v Brtović. Zde však jej zjistil četník z hononínské stanice. Případ se nedostal na veřejnost díky zásahu vrchního strážmistra Adolfa Novotného. Hyškovi, který vystupoval pod jménem kapitán Novák, sjednal farář Staněk ukryt u rolníka Jaroslava Novotného ve Veselí.

Dalším uprchlíkem, který se na prosetínské faře ukrýval, byla Lída Marešová. Její muž, Rudolf Mareš, sekretář UMKY, jako jeden z předních pracovníků PVVZ, žil od jara 1940 v ilegalitě. Významnou měrou se podílel na udržení radiotelegrafického spojení s československou vládou v Londýně. Počátkem července 1942 se za přestřelky v Kinského zahradě v Praze těžce raněn do rukou gestapa a 20. října 1944 byl popraven. Lída Marešová v říjnu 1941 rovněž přešla do ilegality a ukrývala se na různých místech. Od února do května 1942 žila pod jménem Sobotková jako "tetička" u Staňkových v Prosetíně.

Po atentátu na Heydricha byl Prosetín mezi těmi četnými obcemi, které byly německým vojskem obklíčeny a dům od domu prohledávány při důkladné kontrole totožnosti všech přítomných.

2. Skupina

Během roku 1943 procházeli zdejší lesnatým krajem stále častěji uprchlíci z německých zajateckých táborů, zejména rudoarmejci. Jedna dvojice Rusů - Sergej a Ivan - se na podzim r. 1943 zastavila u L. Kakače na č. 69. Tento je zavedl k Prudkému /č. 17/, odkud asi po třech dnech odešli. Na vesnici se setkali s Fr. Procházkou, který tehdy bydlel na č. 15, a odešli s ním domů. Procházka zavedl Sergeje a Ivana do č. 75, kde tehdy bydlel Fr. Maršálek /z č. 15/. Asi po třech týdnech pobytu odešli oba Rusové do lesů mezi Tasovicemi a Prosetínem. Postupně se seznámili s mlynářem Na valše Jaroslavem Svobodou, a v Louce s hajným Josefem Svobodou, rolníkem Františkem Prudkým a s kovářem Bohumilem Hejtmánkem. Poslední bydlel v Prosetíně a ve své loucké kovárně ubytoval Rusy, kteří před tím bydleli u rolníka Františka Prudkého a Josefa Svobody. Hajný Svoboda k nim brzy přivedl dalšího, letce Valentina Berezcvského. Ten předtím, vyčerpán do krajnosti, po čtyři dny a noci spal ve mlýně Na valše, probouzeje se je-

nom k jídlu. Po čase si však loučtí občané všimli, že se přes noc v kovárně za majitelovy nepřítomnosti topí. Pomocníci uprchlíků slyšeli od sousedů nejednu narážku, že k vůli nim trpět nebudou. Proto B. Hejtmánek koncem února převedl všechny tři Rusy do Prosetína, do domu č. 16, ve kterém přechodně bydlel u Emilie Štěpánkové. Do činnosti zde zapojil R. Hejtmánka a Vladimíra Jančíka, který zajatce asi po čtrnáctidenním pobytu na č. 16 cvedl ke svému švagrovi Ludvíku Juránkovi na č. 14.

Začátkem května narazil kovář Hejtmánek na další dva uprchlíky ze zajetí, Jurku a Geňu. To již Rusové bydlili ve staré cihelně pod vesnicí, kam jim Prosetínští přinášeli jídlo. V sedmi, později v deseti rodinách se střídavě pro partyzány vařilo a peklo. Nejvíce byly žádány husté polévky a buchty. Na organizaci zásobování se vedle zmíněných účinně podílel Čeněk Štěrba, který kromě potravin dodával petrolej a baterie, jež získával za med v obchodě v Olešnici.

Po kratším pobytu v cihelně si uprchlíci zřídili první úkryt v lese zvaném "Prvníky" v díle Fr. Maršálka, později v tomtéž lese v díle Fr. Štěpánka, pod převislou skálou. V této době jim byla potrava nošena Vl. Jančíkem a B. Hejtmánkem za vesnici do staré cihelny v trati zvané "Pod uličkou". Během léta jejich počet dále vzrostl. B. Hejtmánek u Prosetína potkal Zachara Olejníkovu a připojil jej k ostatním, kteří si mezitím sami přivedli dalšího druhu Nikolaje. Koncem srpna našel rolník Josef Juren na svém poli v seně uprchlíky Andreje a Pavla. Řekl o nich Hejtmánkovi a tak i tito rozmnožili počet skupiny, k níž se posléze dostal poručík Petr Birjukov, který se dříve pohyboval v okolí Benešova v Čechách. Na Petra Birjuka upozornil Boh. Hejtmánka Boh. Petr z Valchy. Petr Birjuk byl potom napojen B. Hejtmánkem na skupinu, která již měla v té době vystavěnou zemljanku v lese "Paseky". Schůzka se uskutečnila v nočních hodinách v říjnu 1944.

První zbraně získávali partyzáni od místního obyvatelstva. Lovecké pušky měli od učitele Jeníka z Louky a rolníků Jurena a Vostrejže z Prosetína, náboje do pistole sehnal B. Hejtmánkem od Fr. Findejse z Hodonína. Na deset mužů to bylo zoufale málo, když uvážíme, že skoro vždy chyběly náboje. Amatérsky se u Fr. Žíly v Olešnici vyráběly plechové granáty plněné dynamitem. Parašutisté, kteří sem později přišli, popisovali výzbroj prosetínské skupiny takto: "Toho času jich bylo sedm, byli ozbrojeni loveckými puškami a starými rezavými browningy, do kterých neměli náboje a když měli, tak něstáli za nic, protože při zkoušce žádný nevystřelil. Granáty neměli vůbec" Za tohoto stavu partyzáni žádné bojové akce nepočínali. Jejich akce směřovaly v této době ponejvíce do zabraného území, kde si opatřovali příkrývky, oděv apod.

Počet skupiny neustále kolísal. Někteří zde na čas pobýli a šli dále na východ. Na podzim se setkáváme s dalšími jmény.- Míša a Vasil. Průměrný stav se pohyboval mezi desíti až patnácti muži. Nebylo zde pevné organizace a jako velitelé vystupovali takřka při každé příležitosti jiní partyzáni. Prosetínští si nejvíce vážili prvního z nich, Sergeje Tištěnka. Byl to elektrotechnik /někde jej titulovali jako inženýra/ z Voroněže, inteligentní, s živým zájmem o vše, s čím se u našich lidí setkával. Naučil se dobře česky, četl české knihy. Leckde vzpomínají na debaty, které s ním vedli. Bylo obdivuhodné, jak si osvojil přehled o českých dějinách.

Jindy se setkáváme se svědectvím, že již v této době vedoucí ulohu hrál Zachar Olejníkov, pozdější úspěšný velitel družstva v oddílu Jermak. Rozpornější jsou již charakteristiky Petra Birjukova, který zřejmě patřil k předním ve skupině, i když zdaleka nebyl jediným jejím organizátorem. Jako velitel vystupoval rovněž Valentin Berezovskij, který byl pénovitého a dobrodružného založení. Právě Valentin vyslal v září 1944 Jaroslava Řehůřka z Olešnice, s nímž se seznámil v hájence Karlov, s dopisem partyzánům v Beskydech. Bylo to hlášení o existenci prosetínské skupiny a s žádostí o zbraně. Řehůřek předal dopis svému bývalému spolužákovi ve vsetínské zbrojovce a prý se později vzkaz skutečně dostal do štábu majora Murzina.

Podobným, celkem nerozvážným způsobem, vyslal Birjukov B. Hejtmánka s dopisem na občana Rushu v Praze, který byl napojen na odboj na Benešovsku. Tento měl zprostředkovat dočlívku zbraní do zemljanky v Prosetíně. Po příchodu do domu a dotazu na pana Rushu byl B. Hejtmánek upozorněn obyvateli, že p. Rusha je již asi 14 dnů nepřítomný. Sestru A. Rushy, Josefu Rushovou, dovedl později Petr Birjukov do Prosetína asi k týdennímu pobytu do č. 16 k Emilii Štěpánkové.

V téže době s největší pravděpodobností došlo i ke spojení mezi prosetínskou skupinou a oddílem Nikolaje Bachmutského a Josefa Serinka, který se formoval na síti R 3 a měl svou hlavní základnu v dřívějším útočišti Františka Hyšky, u rolníka Jaroslava Novotného ve Veselí.

3. Parašutisté

Zemljanka pod Volověnou skálou byla příliš blízko silnice, ze které bylo vidět kouř z ohniště. Na to upozornil partyzány mlynář "voboda. Blížící se zima také připomínala nutnost získat důkladnější útočiště. A tak partyzáni za pomoci prosetínských zbudovali koncem srpna v le se Paseky na pozemku rolníka Františka Fostrejže novou zemljanku. Poslyšme, jak ji popisuje jeden z jejich pozdějších

obyvatel : "Zemljanka vytesaná ve skále, pokryta velkými kamennými deskami, shora překrásně maskovaná, takže by nejlepší oko odborníka nic neobjevilo, kdyby do zemljanky nevedly stopy lidských nohou. Uvnitř byla prostranná, dost vysoká, s jedním malým okénkem, kterým vnikalo velmi slabé světlo, protože bylo zamaskováno chvojím. Hned u dveří byla partyzánská pícka. Byla na kamenném podstavci, stěny měla z kamene. Plotnu jim asi některý občan daroval, rou-ra vedla stropem zemljanky na povrch do prostoru vyséze-ného lesními stromky, takže když se topilo, nebylo vůbec znát kouř. Uprostřed stál stolec sbitý z desek. Vlevo od dveří stál malý, z neohoblovaných desek sbitý kredenc, v němž byly uloženy hrnce na vaření, misky na jídlo, lžice, část potravin. Po celé levé straně byla udělána pryčna. Podstavec asi metr vysoký tvořila nevyházená půda, na níž byla nakladená sláma přikrytá dekami, pod hlavou byly polštá-ře přinesené z vesnice ..."

Zemljanka měla nouzový východ, který vedl houštinou do vzdálenosti asi 70 m. Po výstavbě zemljanky sehnala si skupina brambory a zeleninu z polí v okolí Prosetína. Chlebem je zásoboval B. Hejtmánek, později se připojili další občané.

A právě tato zemljanka se stala uzlovým bodem, k ně-muž se z nejrůznějších stran sbíhaly nitky při vytváření partyzánské základny na Bystricku. V listopadu 1944 se do naší části Vysočiny uchylují parašutistické oddíly Jermak a Dr. M. Tyrš a navazují zde spojení mezi sebou navzájem i s místními odbojovými skupinami. V prvních dnech listopa-du přišel pro B. Hejtmánka chlapec Prudilů z hájenky Kar-lov. V hájence čekalo šest Rusů a s nimi jeden Čech, Vlas-timil Šmatla ze Žďárné. Velitel Petrovskij žádal kováře, aby je dovedl k zemljance s ruskými zajatci, o níž se dozvě-děli od místního obyvatelstva. Hejtmánek zprvu tvrdil, že o ničem takovém neví, až se Petrovskij rozzlobil: "My jsme přišli za Vás bojovat a Vy nám nechcete pomoci!" Kovář na-konec povolil a vzal sebou dva parašutisty. Vedl je okli-kou, aby jim znesnadnil orientaci, opodál zemljanky je ne-chal stát a šel pro Sergeje. Ten měl velikou radost, když c parašutistech uslyšel. Po setkání se Rusové chvíli pro-věřovali, načež se parašutisté dostali do zemljanky.

Šlo o příslušníky oddílu Jermak, jenž seskočil 30. zá-ří na Vyškovsku, působil na Prostějovsku a ze Žďárné se jeho část vedená náčelníkem štábu Petrovským vydala na průzkum na Kunštátsko. Úspěšné navázání spojení s pro-setínskou skupinou vedlo k nové dislokaci celého oddílu Jermak. Na Prostějovsku zůstávalo družstvo Fursenkovo, na Jevíčsku Iljinovo. Komisař Železnák byl dirigován k Polič-ce, Mitín k Tišnovu, zatímco Petrovskij s partyzány Iva-nem a Romanem Chludem měli určený prostor Novoměstska se základnou u Prosetína. Velitelství zůstávalo u Žďárné.

14. listopadu, v úterý po sv. Martinu, byla ve Věstíně zábava. Tu do hostince vešel partyzán. Dalších pět stálo venku. Lidé se vyhrnuli před stavení a vítali tři Rusy v sovětských a tři Slováky v československých uniformách se samopaly na prsou. Při odchodu je chtěli lidé vyprovázet, musel zakročit velitel, poručík Labuňskij, aby nebyl prozrazen směr dalšího postupu. Byla to skupina z oddílu Dr. M. Tyrše na dvakrát vysazená u Bíšic na Pelhřimovsku, která nyní hledala oddíl Jermak.

Dalšího dne se partyzáni objevili ve Lhotě u Olešnice, kde však domáci z obavy před provokací nechtěli příchodem nic dát, a tak partyzáni dorazili do Brťoví. Tam ve stavení Bohumila Prudkého snědli na posezení mísu škvarků a po večeři je synové hospodáře doprovodili k Prosetínu. Na dolním konci vesnice vešli do domu Emila Štěrby. Ten již v louckém lihovaru slyšel od sedláka z Věstína /vždy ve středu se jezdilo pro výpalky/, že tam byli partyzáni a tak hosty přivítal se slovy: "Vy jste včera byli na zábavě ve Věstíně". Zavedl je k mlynáři Svobodovi Na valchu, který tuto událost datuje k 15. listopadu.

Zde partyzáni přespali tři noci. Na žádost Labuňského pozval mlynář vrchního strážmistra Novotného z Hodonína na domluvu pravidel vzájemného styku mezi četníky a partyzány. Na další cestě narazila Labuňského skupina 18.11. v hájovně B. Lepky u Kunštátu na stopu po skupině Jermak. Na základě toho se partyzáni Kahala s Korovin dostali do prosetínské zemljanky. Později se zde sešla celé Labuňského skupina. Tak se prosetínská zemljanka stala útočištěm dvou partyzánských oddílů. Podpora, již se zde partyzánům dostávalo, rozhodla o tom, že jak jermakovci, tak tyršovci zakotvili po dlouhém putování právě v této části Vysočiny.

4. Rozšíření základny

Rozkazem ze dne 3. prosince byla prosetínská skupina uprchlíků ze zajetí nyní již i oficiálně začleněna v počtu 15 mužů do oddílu Jermak. Víme o několika zésobovacích akcích, jež v tyto dny obyvatelé prosetínské zemljanky podnikli. Výprava do Lomnice, kde chtěli vzít prase místnímu funkcionáři NSDAP, skončila nezdarem, zato z častých výprav do Sudet si partyzáni nosili šaty, maso a sůl.

20. listopadu navázali jermakovci spojení s partyzánským oddílem ve Veselí. Jeho velitel Nikolaj Bachmutskij se poté přes prosetínskou zemljanku vypravil na štáb Jermaka do Žďárné, kde však 7. prosince partyzány překvapilo gестапо. Za přestřelky Nikolaj Bachmutskij a dva jiní padli. Po

ztrátě této základny se štáb Jermaka nyní cele přesunul k Prosetínu. Vysílačku s radistkou Natašou převezli do nového prostoru z Benešova autem.

Radistky, na nichž záleželo spojení s hlavním štábem partyzánského hnutí v Kijevě, byly obyčejně z opatrnosti v jiném útočišti, než kde se zdržovala většina oddílu. Proto Petrovskij uvítal, že se Petr Birjukov setkal s Vasilem Kalinovským, který se již od začátku roku 1944 skrýval u Ludvíka Války v Horním Čepí. Zde se na čas štáb s radistkami usídlil. Vysílat chodili na Čepíčkův vrch nade vsí. Stopy ve sněhu prozradili přítomnost partyzánů sousedům. Proto skupina přesídlila k rolníkům Eduardu Pavelkovi. Podporovala je celá vesnička.

10. prosince přešla Lbuňského skupina spolu s četnými Jermakovci v čele s jejich velitelem Nikolajem Dimitrijevem z prosetínské zemljanky do Veselí, kde bylo provedeno rozdělení tamní skupiny. Češi se dostali do oddílu Tyrš, Rusové k Jermaku. Současně si partyzáni rozdělili sféry působnosti: Tyršovci zůstali ve Veselí, Jermakovci se stáhli zpět na východ. Hlavní jejich základnou zůstal Prosetín.

Zvýšený ruch si vynutil rozšíření okruhu pomocníků partyzánů jak v okolí, tak v Prosetíně samém. Již 22. listopadu byl velitel Nikolaj Dimitrijevič u Bohumila Štěpánka v Bolešíně, 25. listopadu se parašutisté Nikolaj a Chlud v doprovodu Sergeje objevili v Rovečném.

Pokud jde o Prosetín, v listopadu se s partyzány u Čenka Štěrby setkal farář Staněk. Ze zemljanky se potom chodili na faru koupat a poslouchat zprávy moskevského rozhlasu. Staněk seznámil s partyzány řídicího učitele Justa, který jim půjčil psací stroj. 24.12. zprostředkoval B. Hejtmánek schůzku mezi Nikolajem Dimitrijevem a hodonínským vrchním strážmistrem Novotným. 24.12. se tito dva sešli ještě s velitelem olešnické četnické stanice Kočanem, a to ve mlýně Na valše. To se již spojení mezi četníky a partyzány udržovalo pravidelně. Novotný předával zprávy z Hodonína mlynáři Svobodovi, ten zanesl vzkaz Ladislavu Jančíkovi do Prosetína, který potom s ním šel do zemljanky a když bylo třeba, ještě za partyzány do Čtyřech Dvorů.

Před vánoci Fr. Vostrejž zavezl do zemljanky slámu, brambory a další potraviny přímo na fůře. Od této doby se pobyt partyzánů ve vsi stal veřejným tajemstvím. Do častějšího styku s nimi vešli starosta a další občané. Mezi nimi hajný J. Mach. Přesnou polohu zemljanky však nadále znali jen čtyři občané.

Vesnice vděčí tomu, že všichni obyvatelé drželi při sobě a tomu, že starosta vždy hleděl různé příhoody zahladit.

Toto bylo zejména potřebné na okresním úřadě v Boskovicích, kam se různé zprávy o partyzánech dostávaly. Jen z důvodů vynucených přidělovým hospodařením bylo 12.12. podáno hlášení, že dva partyzáni se samopaly vzali v obchodě 3700 ks cigaret, 1 kg cukru a 1 kg soli, začež zaplatili 2000 korun a vystavili rusky psané potvrzení. Obchodník předal hlášení četnické stanici v Hodoníně následujícího dne v 16,00 hod. Velitel poslal hlíčku po stopě a podle platných předpisů podal hlášení na čtyři místa : brněnskému gestapu a do Boskovic okresnímu četnickému velitelství, veliteli německého četnictva a protektorátní kriminální policii. Také Němci si potrpěli na úřadování.

V prosinci 1944 po příchodu parašutistů se sešli u Čenka Štěrby v Prosetíně č. 62 partyzáni. Na schůzce byl přítomný také evangelický farář Josef Staněk. Bylo dohodnuto, že na evangelickou faru bude přenesena vysílačka, kterou tehdy skupina vlastnila. Josef Staněk vlastnil také rádio se zařízením pro příjem krátkých vln. Bylo to sice zakázáno, avšak bylo dost odvážlivců, kteří nedbali zákazu ani přísných trestů. Poslouchal se Londýn a Moskva a partyzáni této možnosti využívali k pravidelnému poslechu Moskvy a k získávání pravdivých zpráv.

Protože německé gestapo bylo stále dotěrnější a jeho způsoby nevybíravé, byla vysílačka přenesena Vl. Jančíkem a Jos. Stankem z evangelické fary do evangelického kostela, kde byla ukryta až do zatčení Jar. Justa, k e kterému došlo 1.3.1945. Potom byl úkryt často měněn. Bylo to z opatrnosti. V obci i v blízkém okolí se přihodilo mnoho událostí, které svým vlivem zasahovaly do života skupiny Jermak i do života vesnice, které se hlavně o skupinu starala. Vysílačka byla potom ukrývána u Čenka Štěrby, který ji měl ukrytou na zahradě ve vykopané jámě, na které byl zasazen stromek. Vysílačka byla v železné bedně a pro případ vysílání byla vždy z úkrytu vynesena.

Krátce po novém roku 1945 dovezl Fr. Vostrejž na saních raněného partyzána, který byl ukrýván asi po dobu 10 dnů u Fr. Fučíka v Prosetíně č. 2, kde jej navštěvovala a ošetřovala partyzánská lékařka Rufa. Byla to významná událost. Nečekaný příjezd německých vojáků do vesnice právě v okamžiku příjezdu saní s raněným připravil obtížnou situaci, ve které musela sehrát rozhodnou úlohu rozvaha a klid všech zúčastněných, aby nedošlo k pohromě.

Dne 20.1.1945 byl zatčen Čeněk Hlaváček v Brťoví č.13. Styk rodiny Hlaváčkové s partyzány prozradil partyzán Ivan, který byl chycen vlasovci, vydávajícimi se za partyzány. Chycený Ivan přes všechno bití, mučení a nelidské zacházení neprozradil žádného z těch, kteří se aktivně podíleli na pomoci partyzánské skupině. Oddechli si ti, kte-

ří pomáhali v zásobování i jinak, ať to byl Josef Kotlén, Adolf Juránek, Josef Hlaváček, B. Prudký a ostatní občané. Z rodiny Hlaváčkové byla zatčena ještě dcera Emilie. Syn Jaroslav byl mimo domov. Gestapáci slíbili, že přihlásí-li se bratr Emilie Jaroslav, bude Emilie propuštěna. Jaroslav se po návratu domů přihlásil na gestapu v Brně. Sestra Emilie byla po nějaké době propuštěna, Jaroslav byl propuštěn až koncem dubna. Za tuto dobu byla rodina několikrát vyšetřována.

Asi 8. nebo 9. ledna byl dohodnut shoz zbraní pro partyzánskou skupinu Jermak. Shoz se měl uskutečnit na pastvisku "Na lánech". V ten den zasedal partyzánský štáb v Louce u rolníka Fr. Prudkého. Přítomni byli Dimitrejev, Leonid Železnák a dalších asi 5 partyzánů. Zasedání byli přítomni místní pomocníci. Na hukot letícího sovětského letadla upozornil radista Matvěj. Celý štáb se ihned vypravil na místo očekávaného shozu, kde byl ustanoven partyzán Petr, aby zapálil připravené ohně. Tento odešel do zemljanky. Po zaslechnutí zvuku letadla vypravil se sice ihned k připraveným hranicím slámy a dřeva, avšak než mohl ohně založit, letadlo odletělo bez splnění úkolu. Skupina sice navázala znovu spojení s frontovým velitelstvím, odtud však bylo sděleno, že letadlo v prostoru bylo. Pro nedodržení podmínky se strany partyzánů nemohlo však svůj úkol splnit, odletělo a nový přílet letadla že se neuskuteční. Ani ostré výtky partyzánu Petrovi nenapravily situaci.

Dne 28.1.1945 byli do vesnice Louka dovezeni 2 ranění partyzáni, zranění při obléhání bytu továrníka Ehma ve Víru. Byli to Roman Chluď a Kozáček. Doprovázela je partyzánská hlídka, ve které byl také Nowacki, "známý pod jménem Zich. Po dovozu raněných do vesnice byl obstarán dovoz lékaře MUDra J. Habance z Olešnice, pro kterého byl poslán Jaroslav Krejčí. Partyzánská hlídka /to vše zajišťující/ se střetla s procházející hlídkou německých četníků, ve které byl také český četník Husička. Partyzán Zich po výzvě četnické hlídky zahájil ihned palbu. Jeden z německých četníků padl, četník Husička byl raněn. Krátce nato dojel lékař, který poskytl pomoc raněným četníkům. Ranění partyzáni byli ihned na vlastní žádost převezeni Mir. Dufkem do Tasovic k Janu Dostělovi.

Někteří z občanů sice vedli zbabělé řeči, vyčítali ukrývání partyzánů, avšak nakonec se ujednotilo myšlení lidí ve vesnici, která čekala druhý den vyšetřování. Snad i s pomocí MUDra Habance, který ošetřoval oba raněné četníky, bylo zpracováno veřejné mínění a četníci přesvědčeni, že s tím vesnice neměla nic společného a že to byla čistě nehoda. Snad pomohlo i pohoštění německých vyšetřujících orgánů, připravené u starosty. Případ byl utajen, přesto podezření zůstalo.

Dne 8.2.1945 přišla do vesnice Prosetína skupina 6 mužů, které se vyčívěla ze partyzány. Skupina byla svým chováním velmi nápadná. Navštívili v Prosetíně tehdejšího starostu Fr. Prudkého; poptali se na partyzány a na německé vojáky a odešli směrem k Hodonínu. Prudký Fr. volal ihned četnickou stanicí v Hodoníně, odkud odpověděli, že je vše v pořádku.

Domnělí partyzáni se stavili na samotě Karlov, kde řečmi o partyzánech a spolupráci s nimi vzbudili důvěru v rodině Prudilových, kteří prozradili svoje spojení s partyzány. Potom se skupina partyzánů demaskovala a ukázala se jako skupina Vlasovců. Prudil byl sebrán ihned. Pro jeho manželku a chlapce přijelo gestapo na druhý den. Nikdo z nich se nevrátil. Zachráněny zůstaly z rodiny 2 děti, které byly v té době u příbuzných v Tasovicích. Ve Čtyřech Dvorech byl podobným způsobem sebrán dne 20.1.1945 Vladimír Štarha, kočí u Josefa Jančíka. Kočí Štarha věděl o styku hospodáře s partyzány, proto nechal přespat neznámého muže, který se vydával za partyzána, ve své světničce. Ani rodina Prudilova, ani Ladislava Štarha nepromluvili, řetěz se přetrhl, k dalšímu zatýkání nedošlo.

Tyto události velmi ztížily práci skupiny. Lidé se báli trestu za pomoc partyzánské skupině, proto i někteří z těch, kteří dosud pomáhali, se začali styku s partyzány vyhýbat.

Do školy velmi často chodívali jednotliví partyzáni. Při jedné návštěvě zavítala nečekaně do vesnice skupina německých vojáků. Přítomný partyzán vyšel z bytu řídicího učitele Jušta a na otázku německého vojáka, kdo je, odpověděl "učitel". U Němce zůstal nepovšimnutý měkký přízvuk. Byl však tehdy padlý čerstvý sníh a stopa v něm zůstala směrem k lesu. Hovořilo se o tom, že stopa byla Němci zpozorována.

Nebezpečí prozrazení nebylo jenom v jednom případě. Byla jich celá řada. Skupinky partyzánů docházely do vesnice na návštěvy a toto někdy hrozilo dramatickým koncem, jako třeba u Šenkýřů v osadě Čtyři Dvory. Tam se léčil ze zápalu plic partyzán Zich /zápal byl uhnán při útěku z Louky/, když naproti ke Králům přijeli Němci hledat jejich dcerku, která utekla z práce v říši. Skupinka partyzánů se připravila k obraně, Němci však po provedené prohlídce u Králů odejeli. Podobně tomu bylo i u Jar. Jušta, kde přítomní partyzáni se již chystali k obraně. Němci však asi nešli najisto a z vesnice odejeli. Přesto 1.3.1945 nečekaně přijeli k Justovi, celou rodinu vyslýchali a bitím se snažili vynutit výpověď. Po skončeném výslechu Jar. Jušta odvezli. Rodina nemluvila, zatčený Just také ne. Vesnice, i když byla v nebezpečí, si na chvíli oddechla. Okamžitě také byla provedena tichá sbírka pro zabezpečení zůstalé rodiny. V květnových dnech /asi 13.5./ se potom Jar. Just vrátil domů.

Dne 15.2. ve večerních hodinách se náhle do osady Čtyři Dvory dostavila skupina gestapáků a německých vojáků. Čtyři gestapáci v civilu s jednou tlumočnicí navštívili Vladimíra Kaldu a žádali jej, aby je dovedl k rozhledně na Lánech. Kalda se zdráhal, byl však přinucen energickým rozkazem "Kabát a schnell". Vl. Kaldovi byla dána k nešení pancéřová pěst a vyšlo se směrem k rozhledně. Část vojáků zůstala asi 1 km od vesnice, ostatní šli dále směrem k rozhledně. Asi 150 m od rozhledny se zastavili. Po chvíli se objevilo východním směrem světlo, které se po třikrát rozsvítilo. Po necelé půlhodině bylo slyšet ve sněhu vzdálené kroky a ozval se český hlas: "Ano, ano, je to československá munice".

Němci začali ihned směrem, odkud bylo slyšet hovor, pálit z automatů, vystřelili světelnou raketu a znovu stríleli ze samopalů. Také pancéřovou pěst vystřelili směrem na les.

Vladimír Kalda se ptal tlumočnice, která současně dělala strážce, proč to všechno je. Tato odpověděla, že u rozhledny má být porada partyzánských velitelů. Toto nebylo sice potvrzeno, avšak události potvrdily, že nějaká porada se u rozhledny měla konat.

Gestapo vycítilo přítomnost partyzánů a často obsazovalo les v prostoru ohraničeném obcemi Prosetín, Čtyři Dvory, Štěpánov a Hodonín. Pátrání bylo bezvýsledné. Lidé mlčeli o přítomnosti partyzánů. Velitel četnické stanice v Hodoníně, strážmistr Novotný, se také mnoho přičinil o utlumení pověstí o přítomnosti partyzánů. Pro skupinu byla nejhorší doba v zimě, kdy padal čerstvý sníh a stopy bylo nutné smazávat. Při jednom takovém prohledávání lesa seděl německý voják na pařezu asi 50 m od bývalého úkrytu skupiny.

Obtížná doba pro skupinu nastala, když 18.1.1945 při náhodné výpravě partyzánů ze III. úderné roty byl v hostinci u Švarců zabit jugoslávským partyzánem Stevou německý četník. Bylo to čistě náhodné a partyzáni se zastavili pro nějakou informaci o směru silnice. Celá vesnice byla pro celou noc vyšetřována. Z občanů nebyl nikdo na skupinu napojen, vyšetřováním se nic nezjistilo. Pro skupinu Jermak však tento případ znamenal velké zhoršení situace. Partyzán Petr z velké obavy z vyzrazení zapálil zmljanku a zničil tak stálý úkryt partyzánské skupiny. Skupina se rozešla po okolí.

Stojí za připomínku, že v době před vypálením zmljanky a rozejítím skupiny Jermak po okolí byla vyslána spojka, poručík "Černý Petr", která měla přes Horní Čepí uskutečnit napojení se skupinou III. čs. úderné roty ve Skaličce. Tím mělo dojít ke spojení obou skupin. Avšak při přepadu III. roty na Skaličce byla zatčena a popravena většina příslušníků III. roty. Spojka Petr byla zatčena v Nýrově 12.4.1945 leto-

vickým Jagdkomandem. Vypálení zmljanky bylo dalším znemožněním spolupráce těchto dvou skupin.

Dne 30.3.1945 byl v prostoru obce Lhota v sousedství katastru obce Prosetín proveden shoz zbraní a výbušnin. Asi 50 kg těchto výbušnin bylo do Prosetína přineseno a uloženo u Č. Štěrby B. Hejtmánkem, L. Horským a Č. Štěrbou. Výbušni- na byla potom B. Hejtmánkem přenesena do Louky a odevzdána asi za 2 dny v Louce partyzánské skupině, vedené Zacharem, k destrukčním účelům. Touto výbušninou byl vyhozen partyzány ze skupiny Jermak most na železniční trati před Blanskem a mostek mezi Svitávkou a Skalicí. Tuto akci provedli začátkem dubna B. Jeník, J. Svoboda a B. Hejtmánek.

Nutno připomenout, že k získání výbušnin dopomohl lhotecký občan Fr. Fučík, který výbušniny schoval před pátra- jícími německými četníky.

Asi v březnu byly opatřeny výbušniny na vyhození mostů u Valchy, v Cumberku, u Chudobových a jinde. Tyto akce byly prováděny většinou pomocníky skupiny, t.j. místními občany. Některé z akcí /vyhození most u Chudobových/ provedené 26.4. 1945 byly hodně nepromyšlené a lehkovážné. Na zmíněnou akci se vypravila příliš početná skupina, která se při náhodném objevení německého vojáka téměř celá rozprchla. Za německým vojákem, který byl sám z případu překvapený, se vypravil B. Hejtmánek se svým bratrem R. Hejtmánkem, který měl krýt brat- ra připravenou zbraní. Byl to utečenec z německé armády. Po jeho odeslání směrem na Lhotu byl most teprve za pomoci Fr. Maršálka, M. Škrabala a J. Svobody vyhozen. Krátce po vyhození mostu a odchodu skupiny vjelo do poškozeného mostu německé osobní auto. Havarovalo a mezi Němci nastal velký zmatek /toto bylo pozorováno z blízkého mlýna u Chudobů/.

Také partyzáni byli v této době smělejší. Smélost v Louce 28.4. se mohla stát pro řadu lidí v Louce a okolí tragickou. Ten den se zdržovalo v Louce větší množství par- tyzánů. Navštívili Hejtmánka, Prudkého, Svobodu a jiné ro- diny, přecházeli po vesnici ozbrojeni. Svoboda a bezzubý Va- sil odejeli na motorce někam směrem ke škole. V té chvíli přijelo do vesnice od Rozseče auto se čtyřmi německými vo- jáky. Projelo Loukou, zajelo na cestu ke škole, aby se mohlo otočit nazpět. Vasil /černý/ se rychle vypravil na cestu ke škole, aby pomohl druhému Vasilovi a Svobodovi, protože vznikl dojem, že jedou někam za skupinou prvých dvou. Při náhlém oto- čení auta měl Vasil dojem, že je zpozorován a zahájil ihned palbu z automatu. V přestřelce byl jeden Němec v autě zabitý a jeden raněný. Také Vasil byl raněn /měl v noze 9 zásahů/ a musel být ještě ten večer odvezen. Podařilo se to ve spolu- práci B. Hejtmánka, J. Svobody, Zd. Šenkýře a J. Kudy. Pro- tože nebyl v Louce sehnán povoz, vypravil se J. Kuďa do Pro- setína a zajistil povoz Vl. Procházky č.29, kterému pomáhal

Horský. Tito převezli raněného do Lhoty, kde si pro něj přišli partyzáni z Rovečného a dopravili jej do zřízené nemocnice. Také převoz partyzánů do Nyklovic, který se uskutečnil asi měsíc před touto událostí, provedl Vl. Procházka.

Situace byla tehdy pro vesnici Louku a okolí kritická. Znovu bylo slyšet hlasy, které se již několikrát před touto událostí ozvaly, že německé velení má v úmyslu srovnat vesnici Prosetín a některé obce v okolí, mezi nimi i Louku, se zemí.

Koncem dubna se ubytovala ve vesnici Prosetín německá autokolona. I mezi německými vojáky se začaly šířit pověsti o blížící se kapitulaci. Někteří již na konec čekali, mnoho jich však sloužilo Hitlerovi až do konce. Po utáboření vojáků rozhodla se partyzánská skupina, že autokolonu v Prosetíně přepadne a odzbrojí. Bylo to celkem smělé při uvážení možností, které byly dány. Vesnici hrozila pohroma. Většina žen a dětí se vystěhovala na tuto noc do Brťovic, kde chtěla přečkat připravovaný přepad.

Německé velení, které se o této akci dovědělo, rozhodlo, že v případě přepadu bude použito všech zbraní, t.j. i děl, které ve vesnici stály.

K akci nedošlo, byla předem prozrazena a hlavní partyzánské síly se nedostavily. Za několik dní došlo zvěst o Hitlerově smrti a kapitulaci německých armád. Velení autokolony se proto rozhodlo zničit děla a ostatní cenný válečný materiál. Byla sestavena dlouhá kolona nákladních aut a děl, odvezena na cestu k lukám "Pod dědinou" a tam zničena. U děl byly velkými náložemi roztrhány hlavně. V autech bylo spáleno mnoho cenných věcí a strojů, lidem, kteří přihlíželi z káze, bylo bráněno cokoliv si odnést. Autokolona potom se zbytkem vozů odejela.

V tento den byl ve vesnici utvořen revoluční národní výbor, sestávající z těchto členů: František Prudký, Vostrejž František, Štěrba Čeněk, Štěrba Emil, Staněk Josef; Hejtmánek Rudolf.

Večer projížděla vesnicí několikakilometrová kolona tanků a obrněných aut. V lese Cumberk byly vytvořeny záseky z nakácených stromů. Němci se dožadovali uvolnění cesty. Při sporu s nimi byl zastřelen občan Josef Machour z Prosetína č.55. Bylo nebezpečí tragického zakončení dne. Pod vesnicí nastoupila pořádkové služba, organizovaná z mladých hochů. Tito dostali souhlas k ozbrojení puškou. Některý z nich střílel do projíždějící německé kolony. Z jednoho auta sestoupili němečtí vojáci a pustili se za utíkajícími chlapci. Někteří z hochů to odnesli několika kopanci, jako Jaroslav Škrabal,

zastřelení hrozilo Ludv. Lukešovi ze Čtyřech Dvorů, kterého si postavil německý voják před sebe a vypálil na něj dávku z automatu. Jedna z ran zasáhla L. Lukeše pod oko a spánkem vyletěla, druhá zasáhla vnější část krku. Protože se domněle zastřelený svalil a nehýbal se, německý voják odešel. Lukeš přišel potom k vědomí a pomalu přešel potok a dostal se na pole Pod uličkou.

Revoluční národní výbor se mezitím sešel k poradě, co za nastalé situace podniknout. Bylo rozhodnuto, aby člen R. Hejtmánek se dostal přes pole Pod uličkou dolů do Zahradek a zjistil, co se vlastně děje, protože pověst byla o několika mrtvých. Nad potokem Pod uličkou potkal raněného Lukeše, kterého dopravil k lékaři Weignerovi na ošetření.

Větší nebezpečí hrozilo oběma obcím, Prosetínu i Čtyřem Dvorům. Projíždějící Němci viděli zbytky dohořívajících německých aut pod vesnicí, mimo to byla stále, odněkud slyšet střelba a zbloudilé kulky kdesi nad hlavou poletovaly sem a tam, cesta před Němci byla zatarasena, proto bylo v koloně rozčilení. Může se hovořit o štěstí, že to nedopadlo hůře. Rozhodným způsobem se o to přičinil Josef Kalda ze Čtyřech Dvorů. Tento ovládal dobře němčinu a vysvětlil, že cesta přes Olešnici na Rovečné a Bystřici je volná. Ona na konec prý také nebyla volná, ale to se již J. Kalda, který musel kolonu provázet až do Rovečného, ztratil. Tak bylo nebezpečí z obou vesnic odstraněno, záseky potom uvolněny a když 9.5. začal velký nápor sovětské armády, utíkali němečtí vojáci již po této silnici.

Ještě několikrát zasáhla místní skupina pomocníků Jeremaku. Naposled asi 3 dny po skončené válce. Lidé se již vraceli k denní práci, když přišla do vesnice zvěst, že směrem od Olešnice šlo 5 podezřelých mužů, kteří se schovali ve staré vápence. Byla to skupina 5 německých vojáků, kteří se v přestrojení do civilu chtěli dostat na západ. Dobře provedeným přepadem byla skupina vybrána. Při přepadu byl raněn 1 německý voják, ošetřoval jej MUDr. Weigner. Zajatci byli odvezdáni do sběrného tábora v Hodoníně.

Po provedené štáře v lesích, která pomohla k očištění lesů od zbytků německých armád, se začal život i ve vesnici Prosetín a okolí vracet do starých zvyklostí. Vesnice si oddechla a nastoupila cestu další mírové výstavby.

R. Hejtmánek, Prosetín

Jaromír Procházka :

PROSETÍN V ODBOJI

Každé rozhodnutí pro svobodu je příliš vzácné, než aby a mohlo beze škody upadnout v zapomenutí. To je důvod, proč se znovu vracíme k historii nacistické okupace a ke svědectvím o vzdoru a pomoci, o boji a obětech. Český odboj dlouho probíhal za okolností, jež nedovolovaly rozvinout masové způsoby boje. Napořád se v něm setkáváme s historií jednotlivců nebo zcela malých skupin. Proto má svůj důvod sledovat události ve zcela malém okruhu. Zde je můžeme poznat v jejich úplnosti a utvořit si názorný obraz o tom, co vše bylo a co nebylo vykonáno. Při tom je třeba mít na paměti, že námi zvolené obce stupněm svého zapojení do odboje se nacházely nad průměrem v českých zemích obvyklým.

Budeme se zabývat odbojem, jak probíhal v okruhu obcí Prosetín, Louka, Brtvoň a Čtyři Dvory. Patřily tehdy k politickému okresu boskovickému, do rajonu četnické stanice v Hodoníně. Louka měla četnickou stanici v Olešnici. Největší vesnice, Prosetín, měl v roce 1930 346 obyvatel. Byla to ve zdejšímu průřezu velká obec s národní školou, evangelickou a katolickou farou, poštovním úřadem. Jednotřídní škola byla též v Louce, která měla lihovar. Nejmenší bylo Brtvoň se 158 obyvateli, školu měli i zde. Na rozcestí silnic Prosetín-Olešnice-Hodonín stál mlýn Na valše, o něco níže hájenka Karlov.

1. Uprchlíci.

Odboj na Vysočině začínal jako pomoc lidem, kterým hrozilo zatčení gestapem, nebo kteří přímo uprchli z vězení či ze zajateckých táborů. Zachránit tyto lidi ovšem znamenalo riskovat svůj vlastní život a život své rodiny. V nejtěžších letech protektorátu pak i život sousedů, případně celé vesnice.

30. října 1941, dva dny po zahájení prvního Heydrichova teroru, přišel na prosetínskou evangelickou faru František Hyška, který ne zcela vyléčen opustil litomyšlskou nemocnici. Byl to bankovní úředník ze Semil, účastník Obrany národa /1/, který 6. února 1940 uprchl před gestapem a skrýval se poté za pomoci odbojové organizace PVVZ /2/ v Praze a ve východních Čechách. Po onemocnění dostal doporučení na prosetínského faráře Josefa Staňka. Po krátkém pobytu u obchodníka *Vladimír* Procházky našel útočiště u Miloše Hlaváčka v Brtovi. Zde však jej zjistil četník z hodonínské stanice. Případ byl ututlán díky zásahu vrchního strážmistra Adolfa Novotného. Poté Hyškovi, který vystupoval pod jménem kapitán Novák, sjednal farář Staňk úkryt u rolníka Jaroslava Novotného ve Veselí. /3/

Dalším uprchlíkem, který se na prosetínském faře ukrýval, byla Lída Marešová. Její muž, Rudolf Mareš, sekretář YMKY, jako jeden z předních pracovníků PVVZ žil od jara 1940 v ilegalitě. Významnou měrou se podílel na udržení radiotelegrafického spojení s československou vládou v Londýně. Počátkem července 1942 se za přestřelky v Kinského zahradě v Praze dostal těžce raněn do rukou gestapa a 20. října 1944 byl popraven. Lída Marešová v říjnu 1941 rovněž přešla do ilegality a ukrývala se na různých místech. Od února do května 1942 žila pod jménem Sobotková jako "tetička" u Staňkových v Prosetíně. /4/

Po atentátu na Heydricha byl Prosetín mezi těmi četnými obcemi, které byly německým vojskem obklíčeny a dům od domu prohledávány při důkladné kontrole totožnosti všech přítomných.

2. Skupina.

Během roku 1943 stále častěji procházeli zdejším lesnatým krajem uprchlíci z německých zajateckých táborů, zejména pak rudoar-

mějci. Jedna dvojice Rusů, Sergej a Ivan, se na podzim 1943 zdržovala v lesích mezi Loukou a Tasovicemi a postupně se seznámila s mlynářem Na valše Jaroslavem Svobodou a v Louce s hajným Svobodou, rolníkem Františkem Prudkým a kovářem Bohumilem Hejtmánkem. Poslední bydlel v Prosetíně a ve své loucké kovárně ubytoval Rusy, k nimž hajný Svoboda brzy přivedl dalšího, letce Valentina Berezovského. Ten předtím, vyčerpán do krajnosti, po čtyři noci spal ve mlýně Na valše, probouzeje se jen k jídlu. Po čase si však loučtí občané všimli, že se přes noc v kovárně za majitelovy nepřítomnosti topí. Pomocníci uprchlíků slyšeli od sousedů nejednu narážku, že kvůli nim trpět nebudou. Proto B.Hejtmánek koncem února převedl všechny tři Rusy do Prosetína. Zde se jich ujal Ladislav Jančík a poté další zasvěcení občané.

Začátkem května narazil kovář Hejtmánek na další dva uprchlíky ze zajetí, Jurku a Geňu. To již Rusové bydlili ve staré cihelně pode vsí, kam jim prosetínští přinášeli jídlo. V sedmi, později v desíti rodinách se střídavě pro partyzány vařilo a peklo. Nejvíce Rusové žádali husté polévky a buchty. Na organizaci zásobování se vedle zmíněných účinně podílel Čeněk Štěrba, který kromě potravin dodával petrolej a baterie, jež získával za med v obchodě v Olešnici.

Po kratším pobytu v cihelně si uprchlíci zřídili první zemljanku pod převislou Vkolověnou skalou v lese Prvníky poblíž silnice k Hodonínu. Během léta jejich počet dále vzrostl. B.Hejtmánek u Prosetína potkal Zachara Olejnikova a připojil jej k ostatním, kteří si mezitím sami přivedli dalšího druha - Nikolaje. Koncem srpna našel rolník Juren na svém poli v seně uprchlíky Andreje a Pavla. Řekl o nich Hejtmánkovi a tak i tito rozmnožili počet skupiny, k níž se dostal posléze i poručík Petr Birjukov, který se dříve pohyboval v okolí Benešova v Čechách.

s nímž se seznámil v hájence Karlov, s dopisem partyzánům v Beskydech. Bylo to hlášení o existenci prosetínské skupiny s žádostí o zbraně. Řehůřek předal dopis svému bývalému spolužákovi zaměstnanému ve vsetínské zbrojovce a prý se později vzkaz skutečně dostal do štábu majora Murzina.

V téže době s největší pravděpodobností došlo i ke spojení mezi prosetínskou skupinou a oddílem Nikolaje Bachmutského a Josefa Serinka, který se formoval na síti R3 /10/ a měl svou hlavní základnu v dřívějším útočišti Františka Hyšky u rolníka Jaroslava Novotného ve Veselí.

3. Parašutisté.

Zemljanka pod Volověnou skalou byla příliš blízko silnice, bylo odtud vidět kouř z ohniště. Na to upozornil partyzány mlynář Svoboda. Blížící se zima také připomínala nutnost získat důkladnější útočiště. A tak partyzáni za součinnosti prosetínských zbudovali koncem srpna v lese Paseky na pozemku rolníka Františka Vostrejše novou zemljanku. Poslyšme, jak ji popisuje jeden z jejích pozdějších obyvatel: "Zemljanka vytesaná ve skále, pokrytá velkými kamennými deskami, shora překrásně maskovaná, takže by nejlepší oko odborníka nic neobjevilo, kdyby do zemljanky nevedly stopy lidských nohou. Uvnitř byla prostranná, dost vysoká, s jedním malým okénkem, kterým vnikalo velmi málo slabé světlo, protože okno bylo zamaskované chvojím. Hned u dveří byla pírka, partyzánská. Byla na kamenném podstavci, stěny měla z kamene, plotnu jim asi některý občan daroval, roura vedla přesně pod kořen jedle, takže když se topilo, nebylo vůbec znát kouř.. Uprostřed stál stolek zbitý z desek. Vlevo od dveří stál malý, z neohoblovaných desek zbitý kredenc, v němž byly nloženy hrnce na vaření, misky na jídlo, lžice, část potravin. Po celé levé straně byla udělaná pryčna. Postavec asi metr vysoký tvořila nevyházená páda, na níž byla

nakladená sláma přikrytá dekami, pod hlavou byly polštáře přinesené z vesnice.. " /11/.

A právě tato zemljanka se stala uzlovým bodem, k němuž se z nejrůznějších stran sbíhaly nitky při vytváření partyzánské základny na Bystřicku. ~~4. listopadu 1944 se do naší části Vysočiny uchylují parašutistické oddíly Jermak a Dr. M. Tyrš /12/ a navazují sde spojení mezi sebou navzájem i s místními odbojovými skupinami.~~
V prvních dnech listopadu přišel pro B. Hejtmánka chlapec Prudilů z hájenky Karlov. Bylo tam asi šest Rusů, parašutistů a s nimi jeden Čech, Vlastimil Šmatla ze Žďárné. Velitel Petrovskij žádal kováře, aby je dovedl k zemljance s ruskými zajatci, o níž se dozvěděli od místního obyvatelstva. Hejtmánek zprvu tvrdil, že o ničem takovém neví, až se Petrovskij rozzlobil: "My jsme přišli za vás bojovat a vy nám nechcete pomoci!" Kovář nakonec povolil a vzal sebou dva parašutisty. Vedl je oklikou, aby jim znesnadnil orientaci, opodál zemljanky je nechal stát a šel pro Sergeje. Ten měl velikou radost, když o parašutistech uslyšel. Po setkání se Rusové chvíli prověřovali, načež se parašutisté dostali do zemljanky.

Šlo o příslušníky oddílu Jermak, jenž seskočil 30. září na Vyškovsku, působil na Prostějovsku a ze Žďárné se jeho část vedená náčelníkem štábu Petrovským vydala na průzkum na Kunštátsko. Úspěšné navázání spojení s prosetínskou skupinou vedlo k nové dislokaci celého oddílu Jermak. Na Prostějovsku zůstávalo družstvo Fursenkovo, na Jevičsku Iljinovo. Komisař Železnak byl dirigován k Poličce, Mišin k Tišnovu, zatímco Petrovskij s partyzány Ivanovem, Chludem a Romanovem měli určený prostor Novoměstska se základnou u Prosetína. Velitelství zůstávalo u Žďárné /12/.

14. listopadu, v úterý po svatém Martinu /13/ byla ve Věstíně zábava. Tu do hostince vyšel partyzán. Dalších pět stálo venku. ~~Bláze se vyhrnul před stavení~~

Lidé se vyhrnuli před stavení a vítali je, tři Rusy v sovětských a tři Slováky v československých uniformách se samopaly na prsou. Při odchodu je chtěli lidé vyprovázet, musil zakročit velitel, poručík Labuňskij, aby nebyl prozrazen směr dalšího postupu. Byla to skupina z oddílu Dr.M.Tyrše vysazená 25.října na Pelhřimovsku, jež nyní hledala oddíl Jermak.

Dalšího dne se partyzáni objevili ve Lhotě u Olešnice, kde však domácí z obavy před provokací nechtěli příchozím nic dát a tak partyzáni dorazili do Brťoví. Tam ve stavení Bohumila Prudkého snědli na posezení mísu škvarků a po večeři je synové hospodáře doprovodili k Prosetínu. Na dolním konci vešli do domu Emila Štěrby. Ten již v louckém lihovaru slyšel od sedláka z Věstína /vždy ve středu se jezdilo pro výpalky/, že tam byli partyzáni a tak hosty přivítal se slovy : "Vy jste byli včera na zábavě ve Věstíně." Zavěděl je k mlynáři J.Svobodovi Na valchu, který tuto událost datuje k 15.listopadu /14/.

Zde partyzáni přespali tři noci. Na žádost Labuňského pozval mlynář vrchního strážníka Novotného z Hodonína na domluvu pravidel vzájemného styku mezi četníky a partyzány. Na další cestě narazila Labuňského skupina 18.11. v jedné hájence u Kunštátu na stopu po skupině Jermak a na základě toho se partyzáni Kahala a Korovin dostali do prosetínské zemljanky. Později se zde sešla celá Labuňského skupina. Tak se prosetínská zemljanka stala útočištěm dvou partyzánských oddílů. Podpora, již se zde partyzánům dostávalo, rozhodla o tom, že jak jermakovci tak tyršovci zakotví-li po dlouhém putování právě ve ^{naší} zdejším části Vysočiny.

4. Rozšíření základny.

Rozkazem ze dne 3.prosince byla prosetínská skupina uprchlíků se zajetí nyní již i oficiálně začleněna v počtu 15 mužů do oddílu Jermak. Víme o dvou zásobovacích akcích, jež v tyto dny obyvatelé

prosetínské zemljanky podnikli. Výprava do Lomnice, kde chtěli vzít prase místnímu funkcionáři NSDAP skončila nezdarem, zato po druhé se vydali do Sudet a přinesli šaty, maso a sůl.

20. listopadu navázali Jermakovci spojení s partyzánským oddílem ve Veselí. Jeho velitel Nikolaj Bachmutskij se poté přes prosetínskou zemljanku vypravil na štáb Jermaka do Žďárné, kde však 7. prosince partyzány překvapilo gestapo. Za přestřelky Nikolaj Bachmutskij padl. Po ztrátě této základny se štáb Jermaka nyní cele přesunul k Prosetínu. Vysílačku s radistkou Natašou převezli do nového prostoru z Velenova autem.

Radistky, na nichž záviselo spojení s Hlavním štábem partyzánského hnutí v Kijevě, byly obyčejně z opatrnosti umístěny v jiném útočišti, než kde se zdržovala většina oddílu. Proto Petrovskij uvítal, že se Petr Birjukov setkal s Vasilem Kalinovským, který se již od začátku roku 1944 ukrýval u Ludvíka Války v Horním Čepí. Zde se na čas štáb s radistkami usídlil. Vysílat chodili na Čepičkův vrch nade vsí. Stopy ve sněhu prozradily přítomnost partyzánů sousedům. Ti přesídlili k rolníku Eduardu Pavelkovi. Podporovala je celá vesnička.

10. prosince přešla Labuňského skupina spolu s četnými Jermakovci v čele s jejich velitelem Nikolajem Dimitrijevem z prosetínské zemljanky do Veselí, kde bylo provedeno rozdělení tamní skupiny a to tak, že Češi se dostali do oddílu Tyrš, Rusové k Jermaku. Rozkazem ~~z 15. 12.~~ Současně si partyzáni rozdělili sféry působnosti. Tyršovci zůstali ve Veselí, Jermakovci se stáhli zpět na východ. Hlavní jejich základnou zůstal Prosetín.

Zvýšený ruch si vynutil rozšíření okruhu pomocníků partyzánů jak v okolí, tak v Prosetíně samém. Již 22. listopadu byl ^{velitel} Nikolaj Dimitrijev u Bohumila Štěpánka v Bolešíně, 25. listopadu se parašutisté Nikolaj a Chlud v doprovodu Sergeje oběhli v Rovečném.

Překud jde o Prosetín, v listopadu se s partyzány u Čeňka Štěrby setkal farář Staněk. Ze zemljanky potom chodili se na faru koupat a poslouchat zprávy moskevského rozhlasu. Staněk seznámil s partyzány řídícího učitele Justa, který jim půjčil psací stroj. 24.12. zprostředkoval B.Hejtmánek schůzku mezi N.kolajem Dimitrijevem a hodonínským vrchním strážmistrem Novotným. 30.12. se tito dva sešli ještě s velitelem olešnické četnické stanice Kočanem a to ve mlýně Na valše. To se již spojení mezi četníky a partyzány udržovalo pravidelně. Novotný předával zprávy z Hodonína mlynáři Svobodovi, ten zanesl vzkaz Ladislavovi Jančíkovi do Prosetína, který potom s ním šel do zemljanky a když bylo třeba ještě za partyzány do Čtyř Dvůrů či do Louky.

Před Vánoci Fr.Vestrejž zavezl do zemljanky slámu, brambory a další potraviny přímo na fáře. Od této doby se pobyt partyzánů u vsi stal veřejným tajemstvím. Do přímého styku s nimi vešli starosta, obchodník, hostinský. Přesnou polohu zemljanky však nadále znali jen čtyři občané.

Tomu, že všichni obyvatelé vesnice drželi při sobě, dlužno děkovat, že okupanté se o této rozvětvené činnosti nic nedozvěděli. Jen z důvodů vynucených přidělovým hospodařením bylo 12.12. podáno hlášení o tom, že dva partyzáni se samopaly vzali v obchodě 3700 cigaret, 1 kg cukru a 1 kg soli, začež zaplatili 2000 korun a vystavili rusky psané potvrzení. Obchodník předal hlášení četnické stanici v Hodoníně následujícího dne v 16 hodin. Velitel poslal hlídku "po stopě" a podle platných předpisů podal hlášení na čtyři místa : brněnskému gestapu a do Boskovic okresnímu četnickému velitelství, veliteli německého četnictva a protektorátní kriminální policii. Také Němci si potrpěli na úřadování.

5. Neuskutečněný shoz zbraní.

Již ve Veselí se Dimitrijevič a Labuňskij dohodli, že společně požádají kyjevský štáb o letadlo se zbraněmi. "Ploščadky" si vybrali "na lánech" jihozápadně od Prosetína. Shoz musil být objednan vysilačkou Jermaka, protože oddíl Tyrš z své vysilačky ztratil. Jermakovci je měli dvě. Menší "Severku" na baterie, větší na dynamo poháněné šlapáním. První patřila radiotelegrafistce Dině a partyzáni se jí marně pokoušeli s pomocí Jar. Řehářka z Olešnice spravit. Nepodařilo se jim to v tmavé zemljance ani později v Řehářkově olešnickém bytě. 20. prosince /17/ přinesla Dina v doprovodu dalšího partyzána vysilačku na evangelickou faru v Prosetíně. Před novým rokem si ji partyzáni vyzvedli, ale již 2. ledna přinesli na faru jinou.

Druhá vysilačka patřila Nataše a ta se o Vánocích podařilo u Jar. Řehářka v Oběnici po převinutí dynamu opravit. Radiotelegrafické spojení s kyjevským štábem obnovil oddíl Jermak po přeřadu Žďárné až 29. prosince /18/. Následujícího dne bylo vysláno celkem šest depeší. Teprve nyní byl kyjevský štáb zpraven o spojení Jermaka se zbytky oddílu Tyrš. Současně byl objednan shoz zbraní a to od 1. ledna /19/. Partyzáni žádali jmenovitě o dodání pěti kulometů, sta samopálů, jednoho minometu, trhavin, vysilačky a baterií. Ploščadka byla udána zcela přibližně : 15 km severně od Nedvědice, 40 km od Brna. Jako signál bylo smlouveno zapálení dvou hranic v linii na západ /20/.

Oddíl Jermak měl v té době výzbroj zcela nedostatečnou. Na 87 mužů připadal jeden kulomet, 14 samopálů, 3 pušky a 35 pistolí. Z tohoto množství část ovšem připadala na Fursenkovu a Iljinovu skupinu na Prostějovsku a na Kunštátsku, takže partyzáni, kteří měli zajišťovat shoz, nedisponovali více než desíti samopaly. Proto posílala pěti mužů se třemi samopaly z od-

dílu Tyrš, kteří přišli k Prosetínu na pomoc, měla v dané situaci svůj význam. Pokusy získat zbraně jiným způsobem nevedly k pronikavému zlepšení. 26.prosince tři Jermakovci vzali pistole na četnické stanici v Doubravníku a téhož večera odzbrojili dva četníky v Olší. V prvním případě partyzánská akce proběhla zcela hladce, na druhém místě došlo posléze k přestřelce, za níž padli dva četníci.

Aby nemusili za největší zimy konat časté zásobovací pochůzky, rozhodli se partyzáni podniknout z prosetínské zemljanky větší výpravu. Jedna skupina se vypravila do ne příliš vzdálených Sudet a tam v jedné vesnici vzali bohatému sedlákově krávu a berana. Když měli na zpáteční cestě k zemljance opustit silnici, tu protože stopy krávy by v zasněženém lese byly nápadné, navlékli jí na nohy staré boty a svázaného berana přehodili přes hřbet. Kráva během cesty třikrát spadla, nakonec však šťastně dorazili na místo a u zemljanky se konala velká zabijačka. Partyzánský život nebyl chudý na situace, jež za dlouhých zimních večerů posloužily k tradování nejděle humorné historky.

Krátce po Novém roce přišli partyzáni do Prosetína pro spřežení. Potřebovali z lesa odvézt Volodu, který se zranil při čištění zbraně. Starosta jim sjednal světničku u Ručků v čísle 2. Sotva však saně Fr.Vostrejše s raněným dojely na dvůr, přijelo do vsi německé auto. Díky chladnokrevnosti zúčastněných nedošlo k incidentu a partyzán byl ve vsi asi deset dní léčen Ručou, ošetřovatelkou oddílu Tyrš. Poté byl raněný přestěhován do Brtovic. Když zde byla hlášena hospodářská kontrola, uchýlili se partyzáni na den do školy. Ne vždy si uvědomovali velikost rizika, jež nesou ubytovatelé. Nechyběly případy, kdy si počínali hlučně, svítili v místnosti při nezatemněných

olmech. V brňovské škole dokonce výstřely poškodily stěnu stěnu. Bylo na místních občanech, aby zvýšenou opatrností předcházeli následkům takovéto neprozřetelnosti.

Z první poloviny ledna nemáme žádné další radiotelegrafické depeše od oddílu Jermak. Až z 15. ledna pochází další urgence shozu zbraní. Partyzáni upozorňují na rozmístování nových německých sil v okolí /na četnické stanice byli dosazeni Němci/: "Žít a pracovat beze zbraní je velmi těžké." /21/ V depeši z 17. ledna je urgence ještě naléhavější: "Měníme místo pobytu. Proto jsem ztratil spojení. Nemí možné dočkat se vašich slibů na jednom místě. Proto 11. ledna opět padl jeden velitel družstva /22/ a tři bojovníci. Posílajíce sliby, jen lidsky určete den příletu letadla, nebo nás všechny pobijí. Místo shozu staré. Železnak."

Znovu 18. a ještě i 21. ledna oznamovali partyzáni od Prosetína, že počasí je příznivé a že jsou připraveni k příjmu zbraní. Potom se vysílačka Jermaka odmlčela až do 8. února, kdy oznámila, že se štáb nachází 2 km, jižně od Sulkovce, tedy v docela jiném prostoru. Co se mezitím stalo?

18. ledna přišli do hostince v Hodoníně, vesnice 2 km vzdálené od prosetínské zemljanky, partyzáni z 3. šs. roty ze Skaličky. Překvapení přítomností německých četníků zahájili palbu, v níž jeden Němec padl. Odpovědí okupantů bylo systematické prohledávání okolních le sů v následujících týdnech. 20. ledna padl do léčky Vlasovců v Pivonicích partyzán Ivan z prosetínské skupiny. Němci z něj vytloukli jméno bývalého brňovského starosty Čenka Hlaváčka, přišli s ním do jeho stavení a hospodáře zatkli. Současně vzali Vladimíra Štarhu ve Čtyřech Dvorech. Jména dalších pomocníků partyzánů však gestapáci již z Ivana nedostali, ačkoliv v nebezpečí prozrazení

byla dlouhá řada občanů z našich obcí. Soustředění německých sil zesílilo, když téhož 20. ledna neukáznění příslušníci oddílu Jermak provedli nepromyšlený útok na vilu německého továrníka ve Víru Ehna, známého spolupracovníka gestapa.

Všemi těmito událostmi odůvodňoval později Petrovskij, proč partyzáni nezpálili připravené hranice a nepřijali letadlo kyjevského štábu, jež se zbraněmi nad ploščadku Na láněch nakonec přece jen přiletělo. Tomuto zdůvodnění však odporuje skutečnost, že ještě 21. ledna vysilačka Jermaku hlásila do Kyjeva: "K příjmu letadla připraven" /23/. V zápiscích komisaře oddílu Tyrš J. Kahaly čteme jiné vysvětlení. Když se pět tyršovec odvelených k Jermaku k zajištění shozu vrátilo ke svým /24/, vypravovali, že "Nikolaj i s jeho skupinou nikdy letadlo nedostanou.. 14 dní jsme čekali na poli, kdy že letadlo přiletí. Přiletělo, ale Valentin říkal, že je to německý Junkers a ne Douglas. Nikolaj nedal signál, letadlo zakroužilo ještě jednou, vyrovnalo se a letělo přímo na východ..". Další vysvětlení podávají prosetínští pomocníci partyzánů. B. Hejtmánek si vzpomíná: "Sám čekal na shoz s partyzány v lednu po tři noci po sobě. Letadlo přiletělo, partyzáni byli po skupinách v Louce, v Prosetíně, ve Čtyřech Dvorech. U Hejtmánka v Louce byl radista Matvej /25/, vysoký, silný ohlap. Slyšel letadlo: To jsou naši. Běželi k Prudkým, kde byl Nikolaj Dimitrijevič a s ním i s ostatními pěželi přes pole a lesy Na lány. Tam byl Petr Birjukov. Měl zapálit ohně, opil se však v zemljance a přiběhl pozdě. Letadlo zakroužilo, ještě jednou se vrátilo a poté odletělo."

23. ledna vydalo velitelství Jermaka rozkaz k rozdělení oddílu na malé skupiny, jejichž veliteli byli Petrovskij, Berezovskij, Zakrutčenko a Birjukov. Samostatnou skupinu tvo-

řilo samo velitelství. Do 15. února měl takto oddíl zůstat v konspiraci a toho dne se opět sejít u trianglu Na lánech. Je možné, že důvodem k dislokaci oddílu byla vedle koncentrace německých sil i sama skutečnost, že se nepodařilo přijmout letadlo se zbraněmi. Nedostatečně vyzbrojení partyzáni nemohli v těžkých podmínkách ziny než se jednotlivě před Němci ukrývat.

6. Protipartyzánské akce okupantů.

V této svízelné situaci bylo třeba zachránit partyzány, kteří byli zraněni 20. ledna ve Víru - Romana Chluda a L. Kozáčka z Nyklovic. Valentin Berezovskij je z nyklovické zemljanky převezl do Brčovic, kde však po zatčení Čeňka Hlaváčka zůstat nemohli. Dočasným útočištěm se stala chata pod čtyřmi ěvcy, odkud se dostali do Čepí. Když se ani tam nepodařilo získat lékařskou pomoc, převezli je do Louky, kam za nimi 23. ledna k starostovi Krejčímu přijel MUDr. Habanec z Olešnice. V zápětí se však k obci blížila hlídka dvou německých a jednoho českého četníka. Partyzáni Zich-Nowacki a Míša, kteří měli raněné zajišťovat, zahájili palbu. Jeden Němec byl zabit, český četník zraněn. Nato oba partyzáni uprchli. Zbýlý německý četník zastihl ve vsi lékaře, který se ujal raněného četníka. Svou přítomnost ve vsi odůvodnil Dr. Habanec návštěvou u nemocné starostovy dcery a shodnými výpověďmi občanů se podařilo zahladit stopy. Ranění partyzáni musili být ovšem bez ošetření ze vsi na-rychlo odvezeni. Rolník Vl. Dufek je dopravil k Dostálovům do Taso-vice, odkud jejich pouť pokračovala zpět do Čepí a znovu do Nyklovic, kde konečně, deset dní od svého zranění se dočkali lékaře a poté i systematické péče v útočišti v Rovečném.

Když Němci začali po přepadu v Hodoníně systematicky pročešávat lesy, pojali Jernakovci podezření, že prosetínská zemljanka byla, jako tolik jejich předchozích útočišť, prozrazena a rozhodli

se v rámci nastávající dislokace oddílu ji opustit. Současně přerušili styky s celým okruhem pomocníků, kteří byli na ni napojeni. Po odchodu ostatních Petr Birjukov, opilý zemljanku zapálil. Tím se porušilo do té doby dokonalé maskování a prosetínští občané musili celé okolí pracně uklidit, aby zahladili stopy své spolupráce s odbojem. Podle uříznutého jasínku, který německý voják nechal u ohniště, se zjistilo, že slíditelé procházeli při jednom pročešávání lesů ve vzdálenosti pouhých 20 metrů od opuštěné zemljanky.

I po přerušení spojení s prosetínskými zůstali Jermakovci v kontaktu s pomocníky ve Čtyřech Dvorech. Sem také přepravili kůže, které Zich-Nowacki zabavil v továrničce v Bystrém a dopravil původně do prosetínské zemljanky. Kořist se nyní stala riskantním materiálem, jenž mohl usvědčit ze spolupráce s partyzány. Spustili kůže do studny

Stejně tak zůstali partyzáni ve spojení s prosetínským učitelem Justem. Škola na konci obce mohla být navštěvována, aniž by o tom měl kdokoliv z vesnice tušení. Okupanté zatím slídili dále. 8. února přišlo šest Vlasovců k prosetínskému starostovi Prudkému a poté se vypravili do hájenky Karlov. Tam se jim podařilo získat důveru lesního dělíka Prudila, kterého s manželkou i s chlapcem zatkli, aby se nikdo z nich nevrátil. Znovu pět Vlasovců procházelo Prosetínem hodinu po půlnoci na 10. února. Obecní hlídce poručili, aby jim opatřila povoz, na němž se dali zavézt až k bystřickému nádraží. Hlášení o této příhodě předali prosetínští ráno četnické stanici v Hodoníně, takže bystřické gestapo dostalo kst úřední zprávu o akci svých banditů již v 10,30 hod. /26/ Když vysílání Vlasovců nepomáhalo, snažili se okupanté přistihnout partyzány přímo. Přijížděli k Prosetínu po setmění od Chocholíku s vypnutými motory, rozestavovali se kolem vsi a skryti číhali, zda partyzáni nepůjdou do dědiny. Když jednou německá vojenská jednotka

obklíčila vesnici a prováděla na jejím okraji cvičení, nacházela se v prosetínské škole velitelská skupina Jarmaka. Partyzáni v čele s Nikolajem Dimitrijevem se zabarikádovávali na půdě a čekali, co se bude dít, neboť na nepozorovaný únik nebylo pomyšlení. Němci se sice ve škole sháněli po telefonu, ale dále nežli a tak ke střetnutí nedošlo.

O plánovaném srazu partyzánských skupin 15. února Na lánech se Němci dozvěděli. Vojenskou jednotku, která přijela do Čtyř Dvorů, musel Vladimír Kalda zavést k triangulačnímu bodu Na lánech. Tam Němci na partyzány čekali. Škova však uslyšeli kroky a hovor, začali bezhlavě střílet na všechny strany, takže místo aby dostali partyzány do léčky, spíše je jen varovali před nebezpečím. Šly poslední měsíce války a němečtí vojáci nevynikali horlivostí, pokud šlo o noční boj v lesích. Jedna skupina partyzánů vedená Zacharem Olejnikovem přišla zatím k prosetínské škole, která byla stejně jako celá ves obklíčena vojskem. Německé hlídce u školy, odpověděl partyzán na otázku, kdo je : "Učitel" a šťastně se mu podařilo i s dvěma druhy uniknout.

V této době plně nebezpečí přenesli prosetínští vysilačku spolu s rádiem, kolem něhož se partyzáni shromažďovali k poslechu Moskvy, z fary do kostela, kde vysilačku ukryli ve věži. Pro situaci v obci, kde si lidé vzájemně plně důvěřovali, je příznačné, že materiál přenášeli přes náves v prádelním koši v pravé poledne. 20. února si Dina vysilačku z kostela vyzvedla. Po pěti dnech ji však přinesla zpět a to jí Čeněk Štěrba zakopal na své zahradě, kde zůstala až do konce dubna, kdy si ji radáštka vzala již definitivně k sobě.

26. února padl v šerkovické hájence gestapákům do léčky velitel a komisař Jarmaka. Poté došlo k zatýkání některých pomocníků oddílu. 1. března přijeli Němci pro prosetínského učitele Justa, načež pokračovali v zatýkání ve Chlébském a Horním Čepí. Znovu byli odbojáři

v krajním nebezpečí. Zatčení však nic neprozradili a k dalším represáliím nedošlo.

7. Diverse.

Prakticky po celý březen zůstal Prosetín i okolní vsi bez přímého spojení s odbojem. Nový velitel Jermaka Petrovskij se zdržoval kolem Polomí, odtržená část v čele se Zichem-Nowackým a Petrem Birjukovem zůstala v Horním Čepí. Nejblíže byl oddíl Dr.M. Tyrše s velitelem Labuňským, který měl svou spolehlivou základnu ve Věstínku s pomocníky v Bolesíně. Když po dlouhém jednání získal od Petrovského vysílačku s radistkou Natašou, objednal Labuňskij shoz zbraní, jenž se na Bílou sobotu 31.března v prostoru Věstínek -Lhota-Lamberk uskutečnil. O materiál z 36 pytlů, z nichž jen jeden padl do rukou okupantů se posléze oddíly Tyrš a Jermak rozdělily.

Pěsně předtím navázal Bohumil Hejtmánek ze Lhoty opět spojení s velitelem jednoho družstva Jermakovců Zacharem Olejnikovem. Spolu s hajným Josefem Svobodou a učitelem Bohuslavem Jeřákem se zúčastnili noční schůzky u V.Tresného, kde Jermakovci rozdělivali svým pomocníkům pušky. Tak v Louce vznikla místní partyzánská družina, jež během dubna vzrostla na šest mužů.

Někteří občané ve Lhotě přinesli si ze shozu materiál, který považovali za mýdlo. Ve skutečnosti to byl ekrasit. Jednu bednu, asi padesátikilovou, předal lhotecký rolník František Pučík Čenkovci Štěrbovi do Prosetína a B.Hejtmánek dal výbušninu k dispozici družstvu Zachara Olejnikova. To 10.dubna poškodilo most u Rájce na hlavní železniční trati Brno-Česká Třebová. Most byl nesjízdný 72 hodin, tedy po celé tři dny a to v době, kdy Rudá armáda rozvíjela svou ofensivu od řeky Moravy na Brno /27/. Výměnou přenechal Zachar Hejtmánkovi dynamit z tuňových dolů v Tresném. S ním loucká skupina poškodila trať na mostě u Svitávky 7.dubna /28/.

O dalších akcích se dovídáme až ke konci dubna. 18.4. se u učitele Kolmačky ve Lhotě konala schůzka za účasti zástupců oddílů Jermak a Tyrš, jakož i místních skupin z Rovečného a Louky. Projednával se přepad německého tábora v Hodoníně. Informace a náčrtky tábora dodal četník Josef Kalda ze Čtyř Dvůrů. Nakonec se však partyzáni k akci nerozhodli. ~~Končíme~~

V závěru bitvy o Brno se již i v našem kraji začala projevovat mnohými příznaky nepevnost okupační moci. 17.4. byli z Olešnice odvoláni němečtí četníci, 20.4. uprchli gestapáci z Bystřice. 22. dubna zastavila loucká skupina u Louckého dvora německé vozatajce a šest jich odzbrojila. Nato dynamitem získaným z místních kamenolomů poškodila most přes Svratku na silnici Štěpánov-Vír u Borovce. Stejně tak 26.4. poškodila most na silnici mezi Kunštátem a Sychotínem. 28.4. došlo k dramatické přestřelce v samotné Louce. Po vsi volně procházející partyzán Vasil z oddílu Jermak se pojednou ocitl tváří v tvář přijíždějícímu osobnímu autu s pěti Němci. Zahájil palbu za níž tři vojáci byli zasaženi. Zbylí za odvetné střelby ujeli. Vážně zraněného Vasila odvezli loučtí a poté prosetínští občané do Lhoty, kde jej převzali odbojáři z Rovečného.

To se zaktivisovala již i místní skupina v Prosetíně, jež postupně poškodila mostky na silnicích vedoucích z obce na Štěpánov, Hodonín a Olešnici. Nedostatek výbušnin a zejména neodborné kladení náloží způsobily, že destrukce vedly jen k částečnému poškození objektů. Nadto akce prováděli lidé, kteří ještě neprodělali svůj křest ohněm za přímého střetnutí s nepřítelem. Tím více dlužno ocenit aktivitu třeba i nemnohých. Připočtena k mnohým se projevům odboje v širokém okolí vytváře se novou situací prohlubující se nejistoty v týlu německé fronty.

Při celkovém trvajícím nedostatku zbraní se v tomto období na konci dubna setkáváme se situacemi, za nichž se našim lidem dostala do rukou poměrně početná výzbroj. Více než zbraně, chyběli orga-
nizační

nisátoři a velitelé, lidé, kteří by měli autoritu a dovedli jiné strhnout k akci. Partyzánské oddíly tuto funkci neplnily. Zůstávaly dále při taktice drobných diversních akcí, operovaly stále v malých družstvech. Místní partyzánské družiny z jednotlivých obcí provedly své akce každá na vlastní pěst a přes pokusy o koordinaci nedošlo ve skutečnosti k žádnému společnému vystoupení. Roztříštěnost odboje, v dřívějších obdobích vynucená účinnou okupační kontrolou, struktura nyní již své oprávnění a představovala vážnou překážku pro využití možností, jež se nově naskytlaly.

8. Osvobození.

Od 1.května vlála na zřícenině hradu Louka československá vlajka. 5.května přijel do Prosetína dělostřelecký oddíl. Partyzánské družiny z Louky, Olešnice a Štěpánova chtěly Němce za součinnosti s oddílem Jernak přepadnout, Jernakovci se nedostavili a tak z akce, jež by ovšem pro samotné obyvatele Prosetína nesla sebou mnohé riziko, sešlo. Zatím se vojáci v Prosetíně o chystaném přepadu dozvěděli a zesílily kolem vsi stráže, kdežto ženy s dětmi se houfně stěhovaly do Brčovic. 8.května odpoledne po zprávě o kapitulaci dělostřelci zničili podle vsi značnou část svého materiálu a se zbytkem odjeli.

K večeru sem dorazila mohutná tanková kolona. Pod Čtyřmi Dvory byla silnice za dolním mostkem zatarasena pokácenými stromy. Němci, obličje pokryté prachem, bylo vidět, že ustupují několik dní bez zastávky, sháněli obyvatele na odklizení překážek. Kolníka Josefa Machoura zastřelil německý voják v jeho domě ranou do zad. Četník Josef Kalda přemluvil německé velitele, že bude pro ně výhodnější jet na Olešnici a Jihramov. Kolona se obrátila. Poslední vozidla odjela k pánoci. Zvýšil se tím smutek beztoho již snadný na hlavní ústupové trase německé armády Kunštát - Jihramov - Nové Město na Moravě.